

Uzņēmējdarbības vide

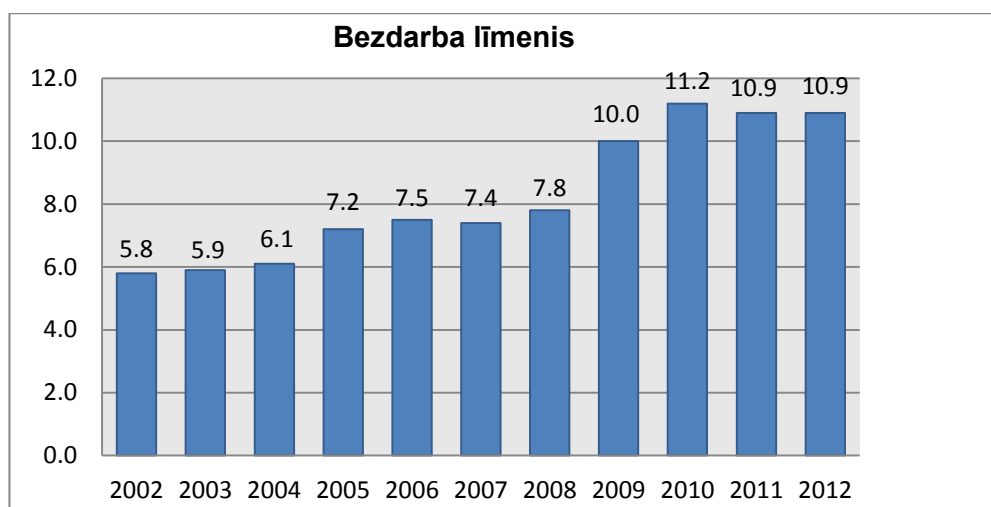
Darbaspēks un nodarbinātība

Nodarbinātība

2012. gadā Ungārijā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits vecumā no 15 – 74 gadiem bija 4 353 400 iedzīvotāju, nodarbināti - 3 877 900 jeb 50,6% un bez darba - 475 600 iedzīvotāju. Salīdzinājumā ar 2011.gadu nodarbināto skaits bija pieaudzis par 66 000 iedzīvotājiem jeb 0.9 procentpunktiem. Visvairāk nodarbināto bija pakalpojumu nozarē – 65%. Rūpniecības sektorā (iesk. ražošanu, elektroenerģijas un ūdens piegādi, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanu, vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību, kā arī būvniecību) strādāja 35% iedzīvotāju. No tiem savukārt 69,4% bija nodarbināti tieši ražošanā un 21,3% - būvniecībā. Lauksaimniecībā Ungārijā bija nodarbināti 5,2% iedzīvotāju.

2011. un 2012.gadā bezdarba līmenis valstī sasniedza 10,9%, kas salīdzinājumā ar 2010.gadu bija samazinājies par 0.3 procentpunktiem. Tieši 2010.gadā bezdarba līmenis (11,2%) pēdējo gadu laikā Ungārijā bija arī visaugstākais. Savukārt viszemākais rādītājs bija 2002.gadā un pēc tam sāka paaugstināties.

Tai pat laikā 2012.gadā tika sasniegts visaugstākais bezdarbs jauniešu vidū (vecumā no 15-24 gadiem) – 28,1%. Reģionāli visaugstākais bezdarba līmenis bija Ziemeļungārijā – 16,6% un viszemākais – Rietumaizdonavas reģionā – valsts rietumos – 7,4%. Galvaspilsētā Budapeštā bezdarba līmenis bija 9,3%.

Avots: Ungārijas Centrālā statistikas pārvalde - <http://portal.ksh.hu>

Darba likumdošana

Darba attiecības Ungārijā regulē Darba kodekss (1992.gads). 2012.gada jūlijā spēkā stājās jaunais Darba kodekss.

Darba kodeksā noteikts, ka darba līgums obligāti jānoslēdz rakstiskā veidā ar šādu obligāti iekļaujamo informāciju:

- abu līgumslēdzēju pušu identitāte;
- veicamo darba pienākumu apraksts;
- atalgojuma nosacījumi, u.c.

Darba līgums parasti tiek noslēgts uz nenoteiktu laiku, nosakot pārbaudes laiku – 3 mēneši. Var slēgt arī līgumu uz noteiktu laiku, bet tā termiņš, ieskaitot pagarināšanu, nedrīkst pārsniegt 5 gadus.

Parastā darba diena ir 8 stundas gara, darba stundu skaits nedēļā ir 40 stundas. Ja nepieciešams, tad līgumā var vienoties par garāku darba laiku, bet tas nedrīkst pārsniegt 12 stundas dienā vai 60 stundas nedēļā.

Katram darbiniekam ir tiesības uz ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu – 20 darba dienas, kas var mainīties atkarībā no vecuma, ar maksimālo termiņu – 30 darba dienas (pēc 45 gadiem).

Darba attiecības var pārtraukt gan pēc darba devēja, gan darba ņēmēja iniciatīvas. Iepriekšpaziņošanas termiņš ir atkarīgs no darba stāža (30 – 90 dienas iepriekš).

Ungārijā ir oficiāli noteikta minimālā darba alga, kas kopš 2013.gada 1.janvāra ir 98 000 HUF (~ 341 EUR). Salīdzinājumā ar 2012.gadu tā tika paaugstināta par 5,4%.

Oficiālais pensionēšanās vecums ir 62 gadi un 6 mēneši, ko pakāpeniski pagarinās par 6 mēnešiem līdz 65 gadu vecuma sasniegšanai 2015.gadā.

Avoti:
Hungarian Investment and Trade Agency - <http://www.hita.hu/>;
<http://www.deloitte.com>

Uzņēmējdarbības veidi

Ungārijas komerclikums paredz piecus uzņēmējdarbības veidus:

- Pilnās atbildības sabiedrība (Kkt)
- Komandītsabiedrība (Bt.)
- Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (Kft.)
- Slēgta (Zrt.) vai publiska akciju sabiedrība (Nyrt.)

Uzņēmumi, kas dibināti un reģistrēti atbilstoši Ungārijas likumiem, kā juridiskas personas uzņemas saistības un iegūst tiesības, piemēram, pirkēt īpašumu, noslēgt līgumus u. tml. Darbībai atsevišķās jomās ir nepieciešama attiecīgo institūciju izdota atļauja, piemēram, finanšu starpniecībā.

Pilnās atbildības sabiedrība (kkt.)

Katrs pilnas atbildības sabiedrības dalībnieks atbild par uzņēmuma saistībām. Likumā nav noteikts sākuma kapitāls un uzņēmuma dalībniekiem nav jāpiedalās personiski sabiedrības darbībā. Likums nosaka, ka katrs uzņēmuma dalībnieks ir tiesīgs pārstāvēt sabiedrību, ja vien uzņēmuma statūtos nav noteikts citādi. Minimālais dalībnieku skaits ir 2.

Komandītsabiedrība (Bt)

Komandītsabiedrībā jābūt vismaz vienam komplementāram dalībniekam un vismaz vienam komandītam.

Komplementārie dalībnieki par sabiedrības saistībām uzņemas pilnu atbildību ar visu savu īpašumu proporcionāli komandītsabiedrībā ieguldītajai daļai, kamēr komandīti atbild par sabiedrības saistībām tikai savu iemaksu apmērā. Likums nosaka, ka sabiedrību var pārstāvēt tikai komplementārie dalībnieki.

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (Kft.)

Visizplatītākā uzņēmējdarbības forma.

Sabiedrību var dibināt viena persona. Dalībnieki atbild par uzņēmuma saistībām tikai savu ieguldījumu apmērā. Dalībnieku tiesības uz uzņēmuma aktīviem nosaka to kapitāla daļas uzņēmumā, kuras iedalās parastās un priekšrocību kapitāla daļās. Minimālais sākumkapitāls ir 500 000 HUF (600 EUR). Uzņēmumu vada viens vai vairāki rīkotājdirektori.

Slēgta (Zrt.) vai publiska akciju sabiedrība (Nyrt.)

Sabiedrības statūtos nosaka akciju skaitu un tā nominālvērtību. Uzņēmuma dalībnieku saistības nosaka tiem piederošo akciju vērtība uzņēmumā. Akciju sabiedrību var dibināt sadalot akcijas dibinātāju starpā (slēgta akciju sabiedrība) vai izlaižot akcijas tirgū (publiska akciju sabiedrība). Slēgtas akciju sabiedrības minimālais sākumkapitāls ir 5 milj. HUF (16 000 EUR). Publiskas akciju sabiedrības minimālais sākumkapitāls ir 20 milj. HUF (65 000 EUR). Akciju sabiedrību vada direktoru valde, kura sastāv no 3 līdz 11 locekļiem, ar ģenerāldirektoru priekšgalā. Uzraudzības padomes locekļu skaits no 3 līdz 15. Ja uzņēmumā nodarbināto skaits, kas strādā uz pilnu slodzi, pārsniedz 200 cilvēkus, tad 2/3 no uzraudzības padomes locekļiem jābūt uzņēmuma darbiniekiem.

Akcijas ir vērtspapīri, kuru skaits nosaka akcionāra tiesības uzņēmumā. Tikai slēgta akciju sabiedrība var izlaist akcijas sertifikātus drukātā veidā, publiska akciju sabiedrībai vērtspapīri reģistrējami attiecīgajā finanšu institūcijā. Ir pieci akciju veidi: parastās akcijas, darba ņēmēja akcijas, līdzdalības akcijas, aizņēmuma akcijas un priekšrocību akcijas, kas nostiprina tiesības uz:

- dividendes saņemšanu
- likvidācijas kvotas saņemšanu
- balsstiesībām akcionāru sapulcē
- slēgtās akciju sabiedrībās izzpildītore vai uzraudzības padomes locekļu izvirzīšanu
- akciju pirkuma tiesības slēgtās akciju sabiedrībās

Individuālais komersants

Lai kļūtu par individuālo komersantu, jāsaņem licence, kurā norādīts komersanta reģistrācijas numurs.

Uzņēmuma dibināšana soli pa solim

Uzņēmuma dibināšanas pamatprincipi ir vienādi attiecībā gan uz vietējiem, gan ārvalstu uzņēmējiem.

Uzņēmuma dibinātāji paraksta uzņēmuma dibināšanas dokumentus, kurus notariāli apstiprina un iesniedz Uzņēmumu reģistrā. Uzņēmums ir nodibināts, kad izdots Uzņēmuma reģistra apstiprināts lēmums par uzņēmuma reģistrāciju, uzreiz iegūstot arī nodokļu identifikācijas numuru.. Uzņēmuma dati un tā iekšējie noteikumi ir iekļauti dibināšanas dokumentos – uzņēmuma statūtos un dibināšanās līgumā.

Reģistrācijas nodevas:

Publiska akciju sabiedrība – 600 000 HUF (~2 000 EUR)

Slēgta akciju sabiedrība – 100 000 HUF (~ 334 EUR)

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību – 100 000 HUF (~ 334 EUR)

Pilnas atbildības sabiedrība un komandītsabiedrība – 50 000 HUF (~ 167 EUR)

Paziņojums par uzņēmuma reģistrāciju publicējams oficiālajā laikrakstā. Publicēšanas nodeva ir vienota visiem uzņēmumiem – 5 000 HUF (~ 17).

Tāpat jāveic reģistrācija jāveic Ungārijas nodokļu iestādēs un Statistikas pārvaldē.

Nodokļu sistēma

Uzņēmuma ienākuma nodoklis

Uzņēmuma ienākuma nodokļa standarta likme ir 19%.

Uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātāji ir vietējās, kā arī Ungārijā reģistrētas ārvalstu juridiskās personas un organizācijas.

Uzņēmuma ienākuma nodokļa likmi 10% apmērā piemēro uzņēmumiem, kuru ienākumi nepārsniedz 500 milj. HUF, un ja izpildīti šādi nosacījumi:

- nav spēkā uzņēmuma ienākuma nodokļa pabalsti
- vismaz viens nodarbinātais
- darba ņēmējs izmaksā algu vidēji divu minimālo mēnešalgu apmērā
- uzņēmums nav sodīts par darba likuma pārkāpumiem

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

Ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliek Ungārijas rezidenta ienākumus, kas gūti Ungārijā un ārvalstīs, un ārvalstu rezidentu ienākumus, kas gūti Ungārijā.

Kopš 2013.gada 1.janvāra Ungārijā ir ieviesta vienota standartlikme jebkādiem iedzīvotāju ienākumiem - 16%.

Pievienotās vērtības nodoklis

Pievienotās vērtības nodokļa standarta likme ir 27%, ar kuru apliek lielāko daļu preču un pakalpojumu.

Samazināto likmi 18% piemēro piena produktiem un maizei, kā arī izmitināšanas pakalpojumiem.

Samazinātā PVN likme 5% apmērā tiek piemērota medikamentiem, grāmatām, avīzēm.

Ar PVN neapliek darījumus ar nekustamo īpašumu, sabiedriskā radio un TV pakalpojumus, pasta pakalpojumus, finanšu pakalpojumus, apdrošināšanas maksas, akciju un kredītu pārskaitījumus.

Akcīzes nodoklis

Akcīzes nodoklis tiek piemērots uzņēmumiem, kuri ražo, pārdod vai importē naftas produktus (nafta, dīzeļdegviela, nepārstrādātie naftas produkti), alkoholiskos dzērienus (cita starpā, alus, vīns, degvīns un šampanietis) un tabakas izstrādājumus (cigarettes, cigāri).

Sociālās apdrošināšanas iemaksas

Darba devēja sociālā nodokļa iemaksa – 27%;

Darba ņēmēja sociālās apdrošināšanas iemaksas – 18,5%, kas sadalās:

- 10% pensiju apdrošināšanai;
- 7% veselības apdrošināšanai;
- 1,5% apmācības iemaksas.

Vienkāršotais uzņēmējdarbības nodoklis

Uzņēmumiem (privātajiem uzņēmējiem, viena cilvēka uzņēmumiem, sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, pilnas atbildības sabiedrībām) ir iespējas izvēlēties maksāt vienkāršoto uzņēmējdarbības nodokli (EVA).

Nosacījumi, kas ļauj izvēlēties EVA:

- Vidējais gada apgrozījums attiecīgajā gadā un pirms tam nepārsniedz 30 000 000 HUF;
- Visi uzņēmuma dalībnieki ir fiziskas personas un uzņēmumam nepieder akcijas citos uzņēmumos;
- Netiek plānots, ka uzņēmuma bruto ieņēmumi pārsniegs 30 000 000 HUF;
- Iepriekšējos 2 gadus ir bijusi pozitīva bilance.

Nodokļa likme ir 37%. Tā aizvieto pievienotās vērtības nodoklis, uzņēmēja iedzīvotāju ienākuma nodokli, uzņēmuma ienākuma nodokli un personīgo ienākuma nodokli par dividendēm.

Avoti:

Hungarian Investment and Trade Agency - <http://www.hita.hu/>;

<http://www.deloitte.com>

Government of Hungary - <http://www.kormanyhu>